УДК 378.147=512

І. В. Кіндрась
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

ПІДСИСТЕМА ВПРАВ ДЛЯ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ УСНОГО ТУРЕЦЬКОГО МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ

Стаття присвячена розгляду питань навчання усному турецькому монологічному мовленню як виду іншомовної мовленнєвої діяльності. У статті обґрунтовано підсистему вправ для навчання усного турецького монологічного мовлення на початковому етапі у вищій школі, а також аналізуються шляхи формування вмінь і навичок усного турецького монологічного мовлення, наводяться зразки вправ із використанням різних видів наочності, за допомогою яких відбувається засвоєння граматичного та лексичного матеріалу та здійснюється навчання усного турецького монологічного мовлення студентів.

***Ключові слова**: початковий етап, методика навчання, монологічне мовлення, підсистема вправ, група вправ, навички, вміння, опора, наочність.*

Постановка проблеми. Оволодіння іноземною мовою в системі вищої освіти стає все актуальнішим, оскільки Україна підтримує широкі зв’язки з багатьма зарубіжними країнами. Збільшується кількість підприємств, які працюють із закордонними партнерами. В Україні відбуваються динамічні зміни перетворення в політичному, соціально-економічному й культурному житті.

Розвинені економічні й туристичні стосунки між Україною та Туреччиною, дають студентам, що вивчають турецьку мову, багато можливостей для мовної практики під час навчання та великі шанси для працевлаштування після закінчення університету. Зростає потреба суспільства в людях, що володіють турецькою мовою як засобом спілкування. Реалії сьогодення ставлять перед ними проблему оволодіння даною мовою як засобом спілкування та взаємодії.

Усі ці фактори спонукають науковців-методистів і вчителів-практиків переосмислювати цілі іншомовного навчання й акцентувати увагу на пошуках дієвих засобів їх досягнення.

Аналіз актуальних досліджень. Зауважимо, що за останні роки в методиці викладання іноземних мов проблему навчання монологічного мовлення у вищій школі досліджували багато вчених.

Хоча різним аспектам навчання іноземних мов студентів мовних спеціальностей ВНЗ на початковому етапі присвячено дослідження багатьох методистів, проте переважна більшість сучасних наукових робіт базується на матеріалі романо-германських мов. Незважаючи на вагомий внесок Ахмета

Айдина, Е. Х. Мініахметової, І. В. Прушковської, Г. І. Халимоненка, Таркана Тектена [1; 3; 5; 7; 8], які зробили вагомий внесок у розвиток методики навчання турецької мови в Україні, на жаль, в методиці викладання турецької мови в Україні все ще не висвітлено питання навчання її на початковому етапі у вищій школі, та існує реальна потреба в розробці методик викладання даної мови, які базувалися б на досягненнях загальної методики навчання іноземних мов і враховували б особливості турецької мови під час вивчення її українськими студентами.

На думку таких методистів, як В. А. Скалкін та Ю. І. Пассов слід більшу увагу приділяти не тільки формуванню навичок правильного письма, діалогічного мовлення чи читання, а й розвивати навички монологічного мовлення [4; 6]. В. А. Бухбіндер вважає, що професійно спрямований монолог є соціально-психологічною основою професійно спрямованого спілкування, оскільки він служить передачею та поширенням професійних знань [2].

Таким чином, одним із найважливіших аспектів вивчення будь-якої іноземної мови є оволодіння навичками монологічного мовлення, оскільки для того, щоб спілкуватись і висловлювати власні думки іноземною мовою, той, хто говорить, повинен усвідомлювати повний зміст своєї думки й уміти довільно будувати на підставі цього змісту власне висловлювання чи послідовно кілька висловлювань. Отже, навчити виражати свої думки в монологічній формі є однією з найголовніших практичних цілей навчання іноземної мови.

Отже, актуальність дослідження зумовлена потребою визначення дієвих шляхів навчання студентів мовних спеціальностей усного турецького монологічного на початковому етапі навчання.

Метою статті є обґрунтування розробленої в ході наукового дослідження підсистеми вправ для навчання студентів мовних спеціальностей усного турецького монологічного мовлення на початковому етапі у вищій школі.

Виклад основного матеріалу. Нагальним і першочерговим питанням методики навчання будь-якої іноземної мови, зокрема й турецької, є проблема розробки ефективної системи навчання та вибору навчальних вправ, оскільки від правильного вибору засобів і методів залежить результативність процесу навчання. Система вправ повинна бути спрямована на засвоєння тих операцій із мовним матеріалом, які необхідні для розуміння й висловлення думок турецькою мовою.

Розроблена нами підсистема вправ складається з двох груп, які визначено відповідно до типів монологу, що мають на меті навчати ті чи інші вправи. Отже, **І-ша група вправ** – це вправи, які мають на меті формування вмінь і навичок продукування монологу-опису.

ІІ-га група вправ – це вправи, які мають на меті формування вмінь і навичок продукування монологу-розповіді.

Ваажаємо, що на початковому етапі навчання УТММ доцільно навчати саме монологу-опису (МО) та монологу-розповіді (МР), оскільки на даному, досліджуваному нами етапі рівень знань студентів граматики та лексики не може запропонувати серйозну та змістовну основу для розвитку навичок ММ типу монолог-роздум.

Групи вправ поділяються на підгрупи, відповідно до етапів навчання УТММ та стадії засвоєння навчального матеріалу. Таким чином, групи вправ поділяємо на **три підгрупи**:

- рецептивно-репродуктивні вправи;
- репродуктивно-продуктивні вправи;
- продуктивні вправи.

Крім того, у межах зазначених підгруп вправ, визначаємо **три види** вправ за критерієм комунікативності: некомунікативні, умовно-комунікативні та комунікативні, виділяючи типи, відповідно до типів вправ, з яких повинна складатися система.

1-ша підгрупа вправ – це вправи на об’єднання зразків мовлення рівня фрази в надфразову єдність;

2-га підгрупа вправ – це вправи на продукування власного монологічного висловлювання надфразового рівня;

3-тя підгрупа вправ – це вправи на створення власного монологічного висловлювання текстового рівня.

Мета вправ 1-ї підгрупи – навчити студентів об’єднувати засвоєні раніше ЗМ рівня фрази у висловлювання надфразового рівня. У процесі виконання цих вправ студенти мають оволодіти засобами міжфразового зв’язку, характерними для того типу монологу, який є метою навчання певної групи вправ.

Вправи 1-ї підгрупи можна віднести до умовно-комунікативних продуктивних вправ. Це вправи на поєднання, коли фраза, сказана студентом приєднується до фрази, висловленої викладачем чи іншим студентом, а також вправи на об’єднання структурно однотипних і різнотипних ЗМ.

У вправах 2-ї підгрупи мовлення студентів не детермінується, а лише спрямовується та мотивується комунікативним завданням. Для забезпечення

логічної зв'язності висловлювання пропонуються різні опори, які поступово усуваються. Вибір опори визначається в кожному конкретному випадку залежно від типу монологу, на оволодіння котрим спрямована вправа, а також від рівня навченості групи та окремих студентів.

Таким чином, на даному етапі студенти навчаються продукувати висловлювання за допомогою різних опор.

Після такої підготовчої роботи можна переходити до формування умінь самостійного зрілого висловлювання. Опорою для відповідних вправ може служити план, який складається переважно колективно, або комунікативні завдання, ключові слова тощо.

Мета вправ 3-ї підгрупи – навчити студентів продукувати монологічне висловлювання текстового рівня різних функціонально-смислових типів мовлення. Вправи 3-ї підгрупи належать до продуктивних комунікативних вправ другого рівня. Вони складаються з комунікативного завдання викладача й висловлювання студента. Комунікативне завдання мотивує висловлювання студента, спонукає його до участі в мовленнєвій іншомовній діяльності та визначає межі висловлювання.

Наведемо приклади, описаних вище вправ на формування монологічних умінь.

<u>І-ша група</u>, 1-га підгрупа вправ 1-го виду:

<u>Вправа 1</u>

Мета – навчити розрізняти особливості логіко-композиційної будови монологу-опису.

Тема: Мій будинок. Benim evim.

Вид опори: зображальна

Спосіб виконання: індивідуально.

Вид навчальної діяльності: аналіз та визначення комунікативного наміру монологу-опису.

Спосіб контролю: безпосередній контроль збоку викладача й усієї групи.

Вид навчальної діяльності: ознайомлення студентів з особливостями логіко-композиційної будови монологу-опису.

Завдання 1. Відтворіть, поданий нижче текст, підставляючи слова замість малюнків. Aşağıdaki resimlerin yerine kelimeleri koyarak metni tamamlayınız.

<u>I-ша група</u>, 1-ша підгрупа вправ 2-го виду:

<u>Вправа 1.</u>

Тема: Зовнішність/ Dış görünüşü

Мета – навчити студентів розпізнавати комунікативний намір монологу-опису на основі почутого/прочитаного.

Опора: вербально-зображальна – текст «Elif Kocaman» (аудитивно/візуально) та таблиця із запитаннями.

Завдання. Опишіть зовнішність Еліф, користуючись таблицею до прослуханого/прочитаного тексту. Metne göre aşağıdaki sorulara cevap vererek Elif'in dış görünüzünü nlatınız.

Інструкція	Відповідь
1. Onun adı ne?	
2. Onun saçları ne renk?	
3. Onun gözleri ne renk?	
4. Boyu	
5. Kilosu?	

Спосіб виконання: прочитати текст монологу-опису (переглянути навчальний відеофільм або прослухати фонограму) і, зробивши відповідні нотатки, студент має репродукувати їх перед аудиторією індивідуально або колективно.

Спосіб контролю: безпосередній контроль збоку викладача й усієї групи.

Вид навчальної діяльності: ознайомлення студентів з особливостями логіко-композиційної будови монологу-опису.

І-ша група, 2-га підгрупа вправ 2-го виду:

Вправа 1

Мета – навчити студентів реалізувати комунікативний намір монологу-опису на рівні понадфразової єдності.

Тема: Зовнішність/ Görünüş.

Мета: формування умінь самостійно продукувати монологічне висловлювання з елементами опису.

Опора: вербально-зображальна

Завдання 1. Прослухайте аудіозапис. Користуючись даними в таблиці, опишіть зовнішність дідуся Айше. Dinleyiniz. Tablodaki bilgi kullanarak Ayşe'nin dedesini tasvir ediniz.

3.	Dede
	Uzun boylu, şişman
	Ela
	Beyaz
	Şişman / Zayıf

Спосіб виконання: фронтальна робота.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача й усієї групи через обговорення отриманих результатів.

Вид навчальної діяльності: продукування необхідних частин тексту монологу-опису.

І-ша група, 3-я підгрупа вправ 3-го виду:

Мета вправ – навчити студентів реалізовувати комунікативний намір монологу-опису.

Вправа 1

Мета – навчити студентів продукувати монологічне висловлювання типу МО текстового рівня

Тема: Мій будинок/кімната.

Завдання: Опишіть у деталях Вашу кімнату. Odanızı detaylı bir şekilde tasvir ediniz.

Спосіб виконання: робота в малих групах.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача й усієї групи студентів.

Вид навчальної діяльності: продукування завершеного тексту монологу-опису.

2-га група, 1-га підгрупа вправ 1-го виду:

Вправа 1

Тема: Професії. Meslekler.

Мета – навчити студентів розпізнавати комунікативний намір монологу-розповіді на основі почутого/прочитаного.

Опора: вербально-зображальна – текст «Gelecek mesleğim» (аудитивно/візуально) та таблиця із запитаннями.

Завдання 2. Розкажіть про Фарука, користуючись таблицею до прослуханого тексту. Metne göre aşağıdaki sorulara cevap vererek Faruk hakkında anlatınız.

Інструкція	Відповідь
1. Onun adı ne?	
2. O kaç yaşında?	
3. Faruk kim olmak istiyor?	
4. Niçin futbolcu olmak istiyor?	
5. Onun ailesi onun kim olmasını istiyor?	

(надається текст-зразок монологу-розповіді або зразок монологу-розповіді у вигляді навчального тексту, відео чи фонограми).

Спосіб виконання: індивідуально.

Спосіб контролю: самоконтроль.

Вид навчальної діяльності: аналіз та визначення комунікативного наміру монологу-розповіді.

<u>2-га група</u>, 2-га підгрупа вправ 2-го виду:

<u>Вправа 1</u>

Мета – навчити студентів реалізувати комунікативний намір монологу-розповіді на рівні понадфразової єдності з використанням вербальних і вербально-зображальних опор, навчальних відео або фонограм.

Завдання. Використовуючи інформацію в таблиці, розкажіть які покупки зробила пані Айла за зразком. Örnekteki gibi tablodaki bilgi kullanarak Ayla hanım neler aldı?

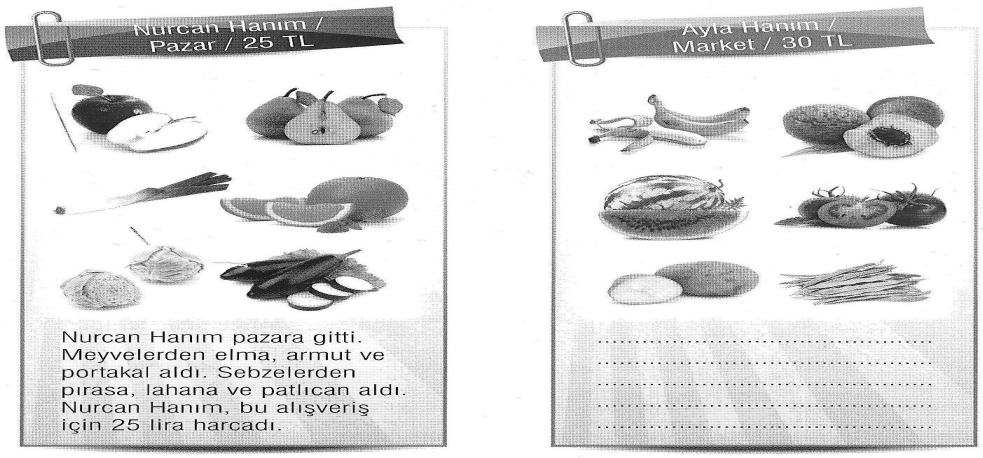

Спосіб виконання: фронтальна робота.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача й усієї групи через обговорення отриманих результатів.

Вид навчальної діяльності: продукування необхідних частин тексту монологу-розповіді за допомогою вербально-зображальної опори.

II-га група, 3-я підгрупа вправ 3-го виду:

Мета вправ – навчити студентів реалізовувати комунікативний намір монологу-розповіді.

Вправа 1

Тема: Місто, у якому живемо/ Oturduğumuz şehir.

Мета – навчити студентів самостійно створювати монолог-розповідь в усній формі.

Завдання: Поговорімо про місто, у якому ми живемо. Oturduğumuz şehri hakkında konuşalım.

Спосіб виконання: робота в малих групах.

Спосіб контролю: контроль збоку викладача й усієї групи студентів.

Вид навчальної діяльності: продукування завершеного тексту монологу-розповіді.

Наведені вище приклади вправ мають відповідати певним вимогам: бути посильними за обсягом (з урахуванням поступового нарощування труднощів: мовленнєвого матеріалу, умов виконання та характеру мовленнєвої діяльності); залучати різні види пам'яті, сприймання й мислення; бути цілеспрямованими та вмотивованими; активізувати пізнавальну й розумову діяльність студентів; містити найтиповіші життєві приклади та ситуації спілкування.

Висновки. У ході дослідження було досліджено кілька важливих наукових проблем теоретичного та практичного характеру. Зокрема, досліджено дидактичні основи навчання усного турецького монологічного мовлення на початковому етапі навчання у ВНЗ; здійснено наукове обґрунтування та аналіз типів і видів вправ для навчання УТММ на початковому етапі; розроблено підсистему вправ для навчання УТММ на початковому етапі навчання у ВНЗ.

Перспективи подальших наукових досліджень. Розроблена підсистема вправ для навчання УТММ на початковому етапі у ВНЗ дає можливість:

- використовувати матеріали статті для вдосконалення навчально-виховного процесу в практичній роботі викладачів ВНЗ; у створенні програм, підручників і науково-методичних посібників із турецької мови та методики її викладання; у проведенні лекційних курсів, практичних і лабораторних занять з методики викладання турецької мови, занять проблемних груп, спецкурсів для студентів-філологів ВНЗ;

- застосовувати основні положення статті в подальших дослідженнях проблем, пов'язаних із поглибленням знань, формуванням умінь і навичок студентів в УТММ;
- упроваджувати апробовану систему навчання УТММ у роботу ВНЗ України.

Це дає підстави стверджувати, що дана стаття є одним із перших українських досліджень, у якому розглядаються проблеми сучасної методики викладання турецької мови у вищій школі.

Зважаючи на все вище сказане, маємо підстави стверджувати, що поставлені мета даної статті реалізована в повному обсязі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Айдын А. Преподавание турецкого языка в Российской Федерации и связанные с этим проблемы / А. Айдын // Вестник РГГУ. – 2009. – № 8. – С. 118–122.

2. Бухбиндер В. А. О системе упражнений в устной речи / В. А. Бухбиндер, Н. Л. Белоцерковская, И. В. Бессонова и др. // Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках / под ред. В. А. Бухбиндера. – К. : Вища школа, 1980. – 248 с.

3. Миниахметова Э. Х. Турецкий язык. Книга 1 : учеб. пособие / Э. Х. Миниахметова. – 2-е изд. – Одесса : ООО «ВМВ», 2011. – 512 с.

4. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным язикам / Е. И. Пассов. – М., «Русский язык», 1977. – 216 с.

5. Прушковська І. В. Комунікативна граматика турецької мови : навчально-методичний посібник (для студентів-тюркологів першого року навчання) / І. В. Прушковська, Т. В. Нікітюк. – К., 2012. – 409 с.

6. Скалки В. И. Обучение монологическому высказыванию / В. И. Скалки. – К., 1983. – 117 с.

7. Тектен Т. История изучения турецкого языка в Украине по восточноевропейским источникам / Т. Тектен // XV Сходознавчі читання А. Кримського до 140-річчя А. Ю. Кримського та 20-ї річниці Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського. – К., 2011. – С. 148–150.

8. Халимоненко Г. І. Турецька мова: Основи теоретичної грамматики : підручник / Г. І. Халимоненко. – К. : Видав. центр «Київський університет», 1999. – 281 с.

РЕЗЮМЕ

Киндрась И. В. Подсистема упражнений для обучения студентов языковых специальностей устной турецкой монологической речи на начальном этапе.

Статья посвящена рассмотрению вопросов обучения устной турецкой монологической речи как вида иноязычной речевой деятельности. В статье обоснована подсистему упражнений для обучения устной турецкой монологической речи на начальном этапе в высшей школе, а также анализируются пути формирования умений и навыков устной турецкой монологической речи, приводятся образцы упражнений с использованием различных видов наглядности, с помощью которых происходит усвоение грамматического и лексического материала и осуществляется обучение устной турецкой монологической речи студентов.

***Ключевые слова**: начальный этап, методика обучения, монологическая речь, подсистема упражнений, группа упражнений, навыки, умения, опора, наглядность.*

SUMMARY

Kindras I. The subsystem of exercises for teaching the University Students Turkish monologue speech at the initial stage.

The urgent priority issue of teaching any foreign language, including Turkish, is the problem of developing an effective system of training exercises as the correct choice of means and methods depends on the effectiveness of the learning process.

Thus, one of the most important aspects of teaching any foreign language is mastering the skills of monologue speech, because in order to communicate and express the thoughts in a foreign language, the one who says, should be aware of the full contents of the views freely and be able to build the actual content of the statements or multiple statements in series. So, to teach to express thoughts in a monologue form is one of the main practical purposes of teaching a foreign language.

The relevance of the article is due to the needs to determine effective ways of teaching the University Students Turkish monologue speech at the initial stage.

The aim of this article is to propose and describe the subsystem of exercises for teaching the University Students Turkish monologue speech at the initial stage.

The article is devoted to the questions of teaching Turkish monologue speech as a kind of foreign language activities. It deals with the stages of formation of speaking skills of the junior students using verbal visual materials. In particular, the ways of forming abilities and skills of Turkish monologue speech are analyzed; the examples of exercises for mastering grammatical and lexical material and developing Turkish monologue speech are presented. There are examples of exercises using different types of visual materials in the article.

The main task at the initial stage is the formation of a communicative nucleus or the fundamental skills of foreign language communication. That is why the system of exercises should focus on mastering those operations linguistic material needed for understanding and expression in Turkish. The exercises should meet certain requirements: be feasible by volume (including scaling up problems: speech material conditions of performance and the nature of language activities); attract different types of memory, perception and thought; be focused and motivated; enhance cognitive and mental activities of the students; contain the most common life examples and situations of communication.

***Key words**: the initial stage, methods of teaching, monologue speech, the subsystem of exercises, the groups of exercises, skills, abilities, visual materials.*

УДК 378.14

Р. А. Кубанов
Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНІ МОДЕЛІ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Проаналізовано моделі оцінювання якості професійної підготовки студентської молоді різних науковців. На думку автора, загальна методика оцінювання якості професійної підготовки студентів складається з методики оцінювання абітурієнта, методики оцінювання процесів, методики оцінювання досягнень студента, методики їх самооцінювання, методики оцінювання роботодавцем і суспільством. У статті зазначено, що найбільшої об'єктивності оцінка якості професійної підготовки майбутніх фахівців набуде за умови використання сукупності різних підходів, що сприятиме розробці достатньо універсальних критеріїв оцінювання, які містять спільні